

VLAAMSE GEMEENSCHAP

MINISTERIE VAN ONDERWIJS

DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS

STUDIERICHTING MUZIEK

MINIMUMLEERPLAN

ORGEL

juli 1990

MINIMUMLEERPLAN ORGEL

TEN GELEIDE

I. HET LEERPLAN, ZIJN OPBOUW EN INHOUD

Het leerplan steunt op de algemene organisatie van de studies, bepaald door de Vlaamse Executieve. Het is bindend voor alle scholen.

Per optie, graad en vak bevat het leerplan drie rubrieken:

- A. Doelstellingen
- B. Leerinhoud
- C. Evaluatie

en verder algemene richtlijnen:

- D. Toelichtingen en aanbevelingen
- E. Cursorisch lezen en improvisatie

II. DE GRADEN

Er zijn drie graden: de lagere, de middelbare en de hogere graad. Elke graad wordt beschouwd als een globale rijpings- en wordingsperiode. Rekening houdend met de persoons- en leeftijdsgebonden verschillen qua ontvankelijkheid, studietempo, motorische en muzikale vooruitgang, wordt de leerinhoud niet per jaar ingedeeld, maar per graad als een geheel weergegeven. Het door alle leerlingen te bereiken minimale eindniveau is vastgesteld in de bepalingen van de evaluatie.

III. HET LEERPLAN ALS MINIMUMLEERPLAN

Het leerplan legt per optie en per graad de minimale leerinhoud op, die voor iedere werkzame leerling haalbaar moet zijn.

De leerinhoud is echter niet beperkend. Hij kan aangevuld en uitgebreid worden naargelang van de individuele mogelijkheden van de leerling.

IV. HET LEERPLAN ALS EEN GEHEEL

Alhoewel per graad weergegeven, vormt de leerinhoud een geïntegreerd en harmonisch geheel over de graden heen. D.w.z. dat de reeds verworven leerstof steeds als basis dient voor de verdere opleiding en dat zij in de volgende graad of graden verder uitgediept wordt, ook wanneer dit in de leerinhoud niet meer expliciet vermeld staat.

V. METHODIEK EN DIDACTIEK

Het leerplan respecteert de pedagogische vrijheid van de leraar in de methodische en didactische benadering van de leerstof. Ook de opeenvolging van de leerstof binnen de graad wordt door de leraar bepaald.

VI. EVALUATIE

1. Iedere leerling, van welke studierichting ook, neemt deel aan de jaarlijkse examens (evaluaties) in de vakken waarvoor het Besluit van de Vlaamse Executieve dit voorziet.

De examens moeten voor de leerling een stimulans betekenen om zich in te zetten voor een duidelijk omschreven en haalbaar doel.

De evaluatiefiche door de leerkracht opgemaakt in de loop van het schooljaar, wordt in aanmerking genomen voor het geheel van de beoordeling.

2. Op het einde van de leerjaren L 2 - L 3 - L 4 - M 1 - M 2 - H 1 en H 2 worden overgangsexamens afgenomen.

De overgangsexamens dienen representatief te zijn voor de vorderingen van de leerling. De inhoud van de overgangsexamens wordt vastgesteld door de directeur, geadviseerd door de leerkracht.

Naargelang van het individuele studietempo van de leerling en zijn evolutie kunnen bepaalde accenten gelegd worden in de samenstelling van het examenprogramma, voor de individuele vakken.

3. Het overgangsexamen op het einde van L 4 is bovendien een oriënteringsexamen. Het resultaat is bepalend voor de studierichting die de leerling nadien kan volgen. Het examenprogramma is vastgesteld in het leerplan, rubriek C.

4. Op het einde van de middelbare graad en van de hogere graad worden eindexamens afgelegd.

Het examen op het einde van de middelbare graad is bepalend voor de studierichting die de leerling nadien kan volgen.

5. Er mag geen intensiteitsverschil zijn in de pedagogische begeleiding van de leerling tussen de jaren van de overgangs- en de eindexamens.

VII. GROEPSGERICHTE WERKWIJZE

In alle opties is één uur aanwezigheid in de les verplicht. Het individuele onderricht wordt groepsgericht gegeven, door alle aanwezige leerlingen erbij te betrekken. Hierdoor krijgt de leerling de gelegenheid zijn kennis en inzicht te verruimen en ontvangt hij, door de bestendige betrokkenheid, meer les.

VIII. ONTWIKKELING VAN HET LUISTER- EN REACTIEVERMOGEN

Het vermogen om te luisteren, in de eerste plaats naar zichzelf, en te reageren op auditieve en visuele impulsen, dient ook de instrument- en zangles vanaf het begin ontwikkeld te worden. Hiervoor vindt men pedagogische richtlijnen onder rubriek E. (improvisatie en cursorisch lezen).

IX. ONTWIKKELING VAN HET GEHEUGEN

De ontwikkeling van het muzikale geheugen, toegepast op het instrument, maakt deel uit van de opleiding, ook waar dit in de leerinhoud niet specifiek vermeld staat. Het spelen uit het hoofd dient dan ook van in den beginne gestimuleerd te worden.

X. TOONLADDERS EN AKKOORDEN

Het spelen van toonladders en akkoorden wordt aanbevolen. Hierbij dient de leerkracht echter ook rekening te houden met het nut van toonreeksen en toonladderfiguren buiten het klassieke stramien.

XI. REPERTOIREKEUZE

In de keuze van het repertoire wordt een evenwicht beoogd tussen:

- de technische vooruitgang;
- de muzikale evolutie (o.m. door de verscheidenheid van stijlen);
- de bevattelijkheid en toepasbaarheid van het repertoire voor de leerling.

Het nagestreefde niveau steunt op vaardigheid, afwerking en uitdieping, waarbij de nadruk op één van deze elementen afzonderlijk niet de regel mag zijn.

LAGERE GRAAD

A. DOELSTELLINGEN

De lagere graad is een initiatiegraad waarin de leerling kennis maakt met de basistechniek van het instrument.

Twee hoofdelementen uit de algemene muzikale opleiding dienen het leerproces permanent te vergezellen: De sensibilisering van de leerling en de ontwikkeling van zijn muzikaliteit.

B. LEERINHOUD

Kennis van het instrument en zijn onderdelen:

- de grote delen en hun functie
- tractuur: verbinding toets-pijp; openen en sluiten van het ventiel (toucher)
- de onderscheiden klankkarakters van de grote registerfamilies: prestanten, fluiten, strijkers en tongwerken
- het begrip voethoogte

Houding - ademhaling - motoriek:

- algemene lichaamshouding
- plaats op de orgelbank
- soepelheid van de bewegingen
- ontspanning

Attitudevorming:

- regelmaat en dagelijkse studie
- inoefening / verbetering / afwerking

Techniek:

- contact tussen vinger en toets met aandacht voor aan- en afspraak van de toon (mechanische tractuur)
- progressieve ontwikkeling van de onafhankelijkheid van de vingers
- verplaatsen en overzetten van de vingers; onderzetten van de duim; vingerwisseling
- dubbelgrepen
- het overnemen van een midden-stem van de ene naar de andere hand
- tweestemmig polyfoon spel
- eenvoudig driestemmig spel
- homofoon vierstemmig spel
- initiatie in het pedaalspel
- ontwikkelen van onafhankelijkheid tussen rechterhand pedaal en linkerhand pedaal; zeer eenvoudig trio-spel
- het bepalen van een juiste vinger- en voetzetting

Repertoire:

- opbouw van een elementair solo-repertoire

C. EVALUATIE L 4

- een verplicht werk, bij voorkeur van een Vlaamse componist
 - een repertoire van drie werken naar keuze, waaronder een tweestemmig polyfoon werk, een vierstemmig homofoon werk en een werk met pedaal
- * één werk uit het hoofd
* minstens één werk uit het gehele repertoire van een hedendaagse componist.

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Techniek:

- uitgaande van het type orgel (barok, romantisch) en het soort tractuur (mechanisch, pneumatisch, elektrisch)

Kennismaking met het instrument, de grote delen en hun functie: tractuur; registerfamilies; voethoogte

Bijzondere aandacht voor:

- toegepaste oefeningen, zowel door gebruik te maken van bestaande methoden en/of leerboeken, als door middel van specifieke oefeningen op het in studie zijnde repertoire;
- het voorspelen door de leraar volgens noodwendigheid en bij wijze van voorbeeld van toonvorming, kleurschakering, frasering, interpretatie, uitvoering van versieringen enz.

OPTIE INSTRUMENT / MIDDELBARE GRAAD

A. DOELSTELLINGEN

Bevestiging en uitbreiding van de verworvenheden uit de lagere graad in een evenwichtige verhouding tussen de technische en muzikale aspecten.

Aandacht voor esthetiek en stijl.

B. LEERINHOUD

Instrument:

- kennismaking met diverse orgeltypes
- inleiding in de registratiekunst

Houding - ademhaling - motoriek:

- functionele beheersing van ademhaling en motoriek
- verwerven van doeltreffende studietechnieken

Attitudevorming:

- inzet - volharding
- instudering - afwerking - uitvoering
- parate kennis en kunde

Muzikaliteit en repertoire:

- kennismaking met verschillende genres en stijlen
- aandacht voor klank- en kleurdifferentiatie
- aandacht voor sfeer, karakter, tempo
- opbouw van een persoonlijk repertoire

Techniek:

- verdere ontwikkeling van de onafhankelijkheid van en de coördinatie tussen handen en voeten
- substitutie en glissando
- gebruik van de zwelkast
- eenvoudige versieringen
- meerstemmigheid met verschillende articulaties
- ontwikkeling van een gedifferentieerde pedaaltechniek
- voetkruising en -wisseling
- grotere intervallen met dezelfde voet

C. EVALUATIE M 3

- een verplicht werk, bij voorkeur van een Vlaamse componist
- een repertoire van drie werken naar keuze, waaronder een trio en een werk van J.S. Bach
- * minstens één werk uit het gehele repertoire van een hedendaagse componist

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

De opleiding beoogt een geïntegreerde technisch - muzikale vorming die ook waarborgen inhoudt voor de leerling die zijn studies stopzet op het einde van de middelbare graad. Hij moet erop voorbereid zijn om zelfstandig te kunnen deelnemen aan het muzikale leven, als uitvoerder en als gemotiveerde luisteraar.

OPTIE KWALIFICATIE / HOGERE GRAAD

A. DOELSTELLINGEN

Het beëindigen van de hogere graad betekent de voltooiing van de muziekstudies in het D.K.S.O. Daarom dient de leerling de grootst mogelijke onafhankelijkheid te verwerven inzake de toepassing van de opgedane kennis, kunde en vaardigheid zodat hij in staat is om zijn repertoire zelfstandig uit te breiden en deel te nemen aan de muzikale activiteiten van zijn voorkeur.

Voortbouwend op de traditie moet in de kwalificatie instrument een algemeen muzikaal en technisch niveau nagestreefd worden dat in voorkomend geval ook de toegang tot het hoger muziekonderwijs mogelijk maakt.

B. LEERINHOUD

Attitudevorming:

- ontwikkeling van zelfstandigheid in de benadering, studiemethodiek, interpretatie

Muzikaliteit en repertoire:

- bewuste aandacht voor esthetiek en stijl
- cognitieve en affectieve benadering van interpretatie
- opbouw van een persoonlijk repertoire van uiteenlopende moeilijkheidsgraad

Techniek:

- dubbel pedaal en toonladderfiguren
- stemmen van een tongwerk
- versieringen en trillers in diverse vingercombinaties i.v. met de typische stijl (vb. franse klassiek - duitse barok)
- intensief gebruik van zwelkast
- doorgedreven articulatie

C. EVALUATIE H 3

- een verplicht werk, bij voorkeur van een Vlaamse componist
- een repertoire van vier werken naar keuze, waaronder:
 - . een werk van J.S. Bach op het niveau H 3
 - . een hedendaags werk op het niveau H 3
 - . twee werken op vrij gekozen technisch niveau

* minstens één werk uit het gehele repertoire van een hedendaagse componist

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Instrument:

- kennismaking met orgelbouwers en bezoek aan representatieve orgels

Repertoire:

- aandacht voor bruikbare literatuur uit het historisch Vlaams orgelpatrimonium
- studie van de diverse orgelstijlen en orgellandschappen
- inzicht in de orgelmuziekgeschiedenis: componisten, stijlen, vormen

A. DOELSTELLINGEN

In de richting samenspel wordt de technische en muzikale opleiding voortgezet, aangepast aan de behoeften en de mogelijkheden van de leerling.

B. LEERINHOUD

Een aangepaste selectie uit de leerstof instrument en verder:

- duo's, trio's, kwartetten
- juistheid en homogeniteit bij het samenspelen

C. EVALUATIE

1. M 3:

- twee werken naar keuze

2. H 3:

- drie werken naar keuze

* één werk kan een begeleiding zijn

D. TOELICHTINGEN EN AANBEVELINGEN

Aangezien het musiceren in de praktijk het eigenlijke hoofdvak is, wordt er prioriteit gegeven aan de uitbouw van de daarvoor noodzakelijke instrumentale vaardigheden.

Dit veronderstelt contact en samenwerking tussen de leerkrachten instrument en samenspel resp. begeleidingspraktijk.

De te gebruiken oefeningen, etudes en solowerken zijn in de eerste plaats middelen om aan de opgaven van het musiceren in de praktijk te kunnen beantwoorden.

Begeleiding en improvisatie mag niet als overlappend met samenspel resp. begeleidingspraktijk beschouwd worden. In de orgelcursus ontvangt de leerling zijn aanwijzingen immers rechtstreeks van de vakleerkracht hetgeen in de andere cursussen niet noodzakelijk het geval zal zijn.